

ФОРМИРАНЕ НА ЕКОЛОГИЧНА ИНТЕЛИГЕНТНОСТ ЧРЕЗ МУЗЕЙНО ОБРАЗОВАНИЕ

Гергана Ангелова Аврамова-Тодорова
Университет „Проф. д-р Асен Златаров“, Бургас

FORMING ENVIRONMENTAL INTELLIGENCE THROUGH MUSEUM EDUCATION

Gergana Angelova Avramova-Todorova
University 'Prof. Dr. Asen Zlatarov', Burgas

* Авторът изказва благодарност към научен проект НИХ – 504/2024 г. за финансирането на настоящата работа.

Abstract: The formation of ecological intelligence through the means of museum pedagogy is an outstanding part of modern education and schooling. Environmental education is key to building environmentally aware, responsible and active citizens capable of contributing to the sustainable future of our planet. Museums have the potential to contribute significantly to raising environmental awareness and building a responsible attitude towards the environment. The article explores the possibilities of using museum education as a means of forming environmental intelligence in children. A variety of creative tasks that use drawing and constructive-technological means are presented.

Keywords: environmental intelligence, museum pedagogy, creative approaches, children, drawing and constructive-technological means

Теоретични основи на екологичната интелигентност и музейното образование

Понятие за екологична интелигентност

Темата за т.нар. „зелени компетентности“ е от особено значение да бъде въведена от най-ранна детска възраст. Тя предполага още в предучилищен етап децата да бъдат мотивирани да действат и да вземат решения, като осъзнават влиянието и последиците от постъпките си върху живота на другите и околната среда. Самият образователен процес може да допринесе за овладяването на такива компетентности, които да формират екологични знания, умения и отношения, допринасящи за устойчиво развитие, опазване на природните ресурси и намаляване на замърсяването на околната среда [1].

Екологичната интелигентност проектира адаптивните ни способности към обкръжаващия свят. Тя съдържа познанието от натрупаната опитност на човека да се справя с предизвикателствата на околната среда. Екологичната интелигентност ни помага да прилагаме на практика това познание, като ни мотивира да преценим въздействието на човешката дейност върху екосистемите, така че да им причиняваме най-малка вреда [2]. Екологичната интелигентност включва способността ни да осъзнаваме как нашите действията се отразяват на околната среда и умението да се стремим към отговорни решения, които минимизират отрицателното им въздействие.

В съдържанието на екологичната интелигентност могат да бъдат включени следните аспекти:

- Екологична осведоменост под формата на знание за екологичните проблеми и процеси, като изменението на климата, загубата на биоразнообразие, замърсяването и устойчивото използване на природните ресурси;
- Системно мислене под формата на способност да се вижда връзката между различните елементи на екосистемите и да се разбира как човешките дейности влияят на природата;
- Практически умения под формата на умения да се прилагат екологично отговорни дейности в ежедневието, като рециклиране, пестене на енергия и вода, използване на възобновяеми източници на енергия и намаляване на отпадъците;
- Критическо мислене под формата на способност да се анализира и оценява информация и решения от гледна точка на тяхното въздействие върху околната среда и устойчивото развитие;
- Чувствителност към теми, свързани с опазването на околната среда под формата на способност за емпатия към посочените теми, умение за мотивация към интегриране на екологични ценности в личните действия;
- Активни дейности, посветени на опазването на околната среда под формата на доброволчески инициативи, посветени на екологичната устойчивост.

Според А. Ангелачева и С. Стефанова екологичното образование може да се разглежда като процес и като резултат. То цели усвояването на екологични компетентности под формата на знания, умения и отношения, свързани с опазване на околната среда и само по себе си представлява система от познания, които формират екологичната култура и поведение на личността [3].

Фигура 1. Същност на екологичното образование (интерпретация от модела на А. Ангелачева и С. Стефанова, виж „Същност на здравно-екологичните компетентности и мястото им в обучението по химия и опазване на околната среда“)

Специфика на музейното образование

Въпреки липсата на утвърдена дефиниция на понятието, може да се приеме, че музейното образование е особен вид обогатяване на опита в условията на музейна среда. Както е посочено в книгата „Музейна педагогика“ то интегрира в себе си музейното обучение и възпитание, като дори излиза извън техните рамки [4]. Задачите, които музеят следва да реализира в сферата на образованието са: развитие на способност да се извлече информация от първоизточника (музейния експонат); формиране на понятиен апарат; общуване с материалните и нематериалните творби, което да носи познание и удовлетворение“ [4].

„Целите на музейното обучение като компонент на музейното образование, което по принцип е неформално, са познавателни и поведенчески.

Познавателните цели включват:

- овладяване на основни знания в зависимост от вида и спецификата на музея, на експозициите в него;
- придобиване на специфични знания извън учебните предмети и формалното образование;
- интеграция на знанията от различни области;
- разбиране на културата в различните нейни форми, многообразие и развитие;
- способност да се тълкуват първични и вторични източници;
- формиране на дивергентно и критично мислене;
- познаване и признаване на различни гледни точки.

Поведенчески цели:

- предоставяне на инструменти за собствено развитие на индивидуалния опит;
- ползване на предварителните познания по нов начин;
- формиране на различни умения в конкретни области на историята на човешката практика;
- формиране на умения за изследване и експериментиране;
- приложение на знанията, придобити в музея;
- информирано вземане на някои решения“ [4].

Статията представя експериментален комплекс от творчески дейности, интегрирани в музейното образование, за развиване на екологична интелигентност.

Дейностите от комплекса са свързани с посещение на музеи. Представените теми по-долу са разработени във връзка с експозициите на Природонаучен музей Бургас, но биха могли да се приложат при посещение на аналогични музейни експозиции и в други населени места. Творческото изследване е съчетано с игрови практики и методически задачи, които използват изобразителни и конструктивно-технологични средства. Самите игрови практики са вплетени в творческите задачи, за да стимулират допълнително креативността на децата, които ги изпълняват. Както посочва Смилкова, С., „детската игра е непрестанен извор и стимул за въображението“ [5]. Представените по-долу задачи могат да бъдат адаптирани от педагога с цел да се прилагат както в предучилищна, така и в начална училищна възраст.

Тема 1: В търсене на съкровищата на Земята.

Цел на темата: формиране на екологична компетентност по отношение опазването на подземните богатства. Задача на творческите дейности: развиване на компетентности под формата на нови знания, отношения и умения относно ролята на подземните богатства на България.

Творчески дейности:

- „Търсене на съкровища“

Начин на изпълнение: разгледай внимателно експонатите от музейната сбирка. Нарисувай „Карта на съкровищата“, като отбележиш колкото се може повече от полезните изкопаеми. Не забравяй до рисунката на всяко подземно съкровище да напишеш и неговото наименование, а защо не и свойства. Задачата може да бъде изпълнявана както самостоятелно, така и в екип.

- „Работилница за скъпоценни камъни“

Начин на изпълнение: потърси и виж как е изобразена кристалната структура на скъпоценните камъни и направи макет на някой от тях с помощта на пластилин и клечки за зъби (или използвай друг материал вместо пластилина, ако се сещаш за подходящ).

Тема 2: Богатството на растителния свят.

Цел на темата: формиране на екологична компетентност по отношение опазването на растителния свят. Задача на творческите дейности: развиване на компетентности под формата на нови знания, отношения и умения относно ролята на растителния свят в България.

Творчески дейности:

- „Дървесно sudoku“

Начин на изпълнение: на децата се дава предварително изготвен работен лист с решетка от квадрати, в които има нарисувани листа от различен вид дърво. Инструкцията е следната: разгледай внимателно експонатите от музейната сбирка. Попълни празните места, като нарисуваш подходящите рисунки така, че във всеки ред, колона и сектор да се срещат само по веднъж. Не забравяй под рисунката на всяко листо да напишеш на кое дърво е то.

- „Естампаж“

Начин на изпълнение: излез в двора на музея и използвай кората на дърво или повърхността на листо, като поставиш лист хартия върху тях. После натрий хартията с восъчен пастел или тебешир и виж как текстурата се отпечатва. Не забравяй да познаеш какво е дървото/лиството и каква полезна информация получи за него в музея.

- Тема 3: Богатството на животинския свят.

Цел на темата: формиране на екологична компетентност по отношение опазването на животинския свят. Задача на творческите дейности: развиване на компетентности под формата на нови знания, отношения и умения относно ролята на животинския свят в България.

Творчески дейности:

- „Фантастично животно“

Начин на изпълнение: разгледай внимателно експонатите от музейната сбирка. Сега си представи животно, което не съществува и го нарисуй. Можеш да създадеш своето фантастично животно, като използваш части от различни животни, които си видял в музея и ги комбинираш по забавен начин. Не забравяй под рисунката да напишеш какво е това животно.

- „Животни – танграм“

Начин на изпълнение: на децата се дава предварително цветен лист с макет на танграм, от който могат да изрежат отделните фигури и да ги комбинират така, че да се получи някое от животните от музейните експонати. Добре е да се покажат няколко примерни модела на стилизирани фигури на животни, а после децата да имат възможност да създават свои варианти.

Заклучение

Формирането на екологична интелигентност със средствата на музейната педагогика е важна част от съвременното обучение. Екологичното образование е ключово за изграждането на екологично осъзнати,

отговорни и активни граждани, способни да допринесат за устойчивото бъдеще на нашата планета. Децата, които са образовани по въпросите на екологията, по-лесно възприемат и прилагат устойчиви практики в ежедневието си като рециклиране, компостиране и използване на екологични продукти. Музеите имат потенциала да допринесат значително за повишаване на екологичното съзнание и изграждане на отговорно отношение към околната среда. Този резултат може да бъде постигнат чрез различни подходи и методи. Предложеният експериментален комплекс от творчески дейности е с цел използването му като част от процес на разработване и апробиране на методики за стимулиране на екологичната интелигентност при децата. Целта е част от работата на автора на настоящия доклад по проект „Образование за устойчиво развитие в ДГ и НУ – педагогически модели“. Използваните арт педагогически дейности са заложени като част от бъдеща методика по проекта.

References:

1. Dimova, B. Proektsii na obrazovaniето za ustoychivo razvitiе v Germania, sp. Upravlenie i obrazovanie, 2024, str. 146
2. Golman, D. Ekologichnata inteligentnost, 2012
3. Angelacheva, A., Stefanova, S. Sashtnost na zdravno-ekologichnite kompetentnosti i myastoto im v obuchenieto po himia i opazvane na okolnata sreda, sp. Upravlenie i obrazovanie, 2024, str. 25
4. Terzieva, M., Radev, P. Muzeyna pedagogika, 2013, str. 45
5. Smilkova, S. Muzikata v detstvoto, sp. Upravlenie i obrazovanie, 2024, str. 90